

OPRACOWANIA

lektur uzupełniających

Kornel Makuszyński

SZATAN

Z SIÓDMEJ KLASY

Streszczenia lektur uzupełniających

Charakterystyki i problematyka

Odpowiedzi na pytania z testów i sprawdzianów

Kornel Makuszyński

Biografia

Powieściopisarz, poeta, felietonista, publicysta. Urodził się w **1884 r.** w Stryju na Podolu. Debiutował zbiorem wierszy *Potów gwiazd* (1908) i humoreskami *Rzeczy wesole* (1908). Do młodości adresował powieści *O dwóch takich, co ukradli księżyc* (1928), *Przyjaciel wesotego diabła* (1930), *Panna z mokrą głową* (1933), *Skrzydlaty chłopiec* (1934), *Awantura o Basię* (1936), *Szatan z siódmej klasy* (1937), *Szaleństwa panny Ewy* (1957). Dla dzieci napisał wznawiane wielokrotnie *Przygody Koziołka Matołka* (1932–33), *Awantury i wybryki matej matpki Fiki Miki* (1936), *O wawelskim smoku* (1937), *Wanda leży w naszej ziemi* (1938). O sukcesie powieści Makuszyńskiego zdecydowała znajomość psychiki odbiorcy i znakomita fabuła, często sensacyjna. Optymizm i szlachetność bohaterów (zawsze sympatycznych) oraz wiara w ludzką dobroć i współczucie dla pokrzywdzonych są niewątpliwym walorem jego książek. Gawędziarski i peten humoru styl wypowiedzi sprawia, że książki Makuszyńskiego są chętnie czytane do dziś. Zmarł w **1953 r.** w Zakopanem.

” SZATAN Z SIÓDMEJ KLASY

Czas i miejsce akcji

Akcja rozgrywa się w **1937 r., w Warszawie i w Bejgole**. Czas fabularny obejmuje wydarzenia, o których dowiaduje się Adaś z pamiętnika księdza Koszyczka, dotyczą one wojny francusko-rosyjskiej w latach **1812–1813**, kiedy to w dworku w Bejgole mieszkał Francuz z armii napoleońskiej. Od księdza proboszcza bohaterowie dowiadują się natomiast o ranym polskim księdzu, który brał udział w powstaniu styczniowym w **1863 r.** Można zatem powiedzieć, że **czas fabularny trwa od 1812 r. do 1937 r.**

Bohaterowie

Adam Cisowski – jak pisze Makuszyński: *Powolny z natury, myślał zawsze rozważnie, bez pośpiechu, z cierpliwością niezgodną z jego wiekiem... Nigdy nie tracił spokoju ani nie unosił się gniewem. Pogodny i serdeczny kolega, wesoly i uśmiechnięty, uczynny i współczujący, zdobył sobie bez wielkiego trudu miłość u wszystkich*. Siedemnastoletni chłopiec, bardzo bystry, inteligentny. We wszystkim, co robił, kierował się zasadami logiki. Wielbiciel Wandy Gąsowskiej.

Profesor Paweł Gąsowski – nauczyciel historii, postać bardzo zabawna, by nie powiedzieć – komiczna. Jest roztargniony aż do przesady. Rozmłotowany w historii, żyje w swoim świecie. Człowiek nieposzlakowanych zasad moralnych. Uczciwy, mądry i dobry. Nigdy nie pamięta imion i nazwisk swoich uczniów. Dobra materialnie nie mają dla niego żadnej wartości. Kocha szczególnie Napoleona i historię starożytną. Jako nauczyciel jest surowy i uczciwy.

Iwo Gąsowski – brat profesora Gąsowskiego, człowiek o niepozornej postaci i ciężkim, tubalnym głosie. *Władał majątkiem, będącym wspólną własnością braterską, i z pysznym gestem przywołał go do ruiny. Zajmował się wszystkim, byle nie gospodarstwem*. O ile prof. Gąsowski wydawał się być osobą nieco dziwną, to brata jego można nazwać zupełnym dziwakiem. Całymi dniami szuka matematycznego dowodu na potwierdzenie *wielkiego twierdzenia Piotra Fermata*. Łudzi się, że otrzyma za niego *wielotysięczną nagrodę jednego z niemieckich uniwersytetów*. Zaniedbuje posiadłość, jest do tego stopnia roztargniony, iż zapomina, że ma żonę i córkę.

Pani Ewa Gąsowska – żona Iwona, kobieta cicha i zapracowana. *Miała anielską duszę i nieustający katar*. Na jej barkach spoczywa ciężar utrzymania domu i wychowania córki. Osoba niezwykle łagodna i miła.

Wanda Gąsowska – córka Iwona i Ewy Gąsowskich, bardzo piękna i miła dziewczyna o *fiołkowych oczach*. Jest inteligentna i odważna. Kocha się w Adamie Cisowskim.

Staszek Burski – przyjaciel Adasia, odważny, miły i wesoty siedemnastoletni chłopiec.

Plan wydarzeń

1. Lekcja historii w jednej z warszawskich szkół. Spryt i pomysłowość Adasia.
2. „Detektywistyczne” osiągnięcia Adama Cisowskiego.
3. Propozycja profesora Gąsowskiego dotycząca wspólnego wyjazdu do rodzinnego dworku w Bejgole w związku z dziejącymi się tam tajemniczymi wypadkami.
4. Przyjęcie zaproszenia przez chłopca. Przyjazd do Bejgoty i napad na Adasia.
5. Pamiętnik księdza Koszyczka, gdzie zawarty jest opis wydarzeń w dworku związanych z pobytami tajemniczego Francuza.
6. Podejrzani goście państwa Gąsowskich.
7. Wiadomości zawarte we „francuskim” liście.
8. Adaś w niewoli. Ostrzeżenie: *Strzeżcie domu*.
9. Ratunek obu więźniów przez harcerzy.
10. Podstęp Adasia i odnalezienie skarbu.
11. Wzajemne uczucie Adasia i Wandy.

Krótkie streszczenie

Akcja powieści rozgrywa się w Warszawie, gdzie Adam Cisowski, uczeń gimnazjum, znany jest ze zdolności detektywistycznych, rozwiązywania przeróżnych zagadek i umiejętności logicznego myślenia. Jego umiejętności wyszły na jaw, gdy okazało się, że rozgryzł system typowania uczniów do odpowiedzi przez nauczyciela historii. Adaś rozwiązał też zagadkę zaginięcia pióra wiecznego. W domu natomiast szybko dowiedział się, kto zjadł lody. Profesor historii, Gąsowski, zaprosił Adasia na wakacyjny wyjazd do majątku swego brata, do wsi Bejgoła. Działy się tam niezwykle rzeczy – niespodziewanie pojawił się nieznany Francuz, ktoś włamał się też do domu, z którego ukradziono tylko drzwi. Okazało się, że na tych drzwiach znajdowała się wskazówka od oficera napoleońskiego dotycząca ukrytego skarbu. Dzięki zdolnościom Adasia skarb został odnaleziony nieopodal i ostatecznie trafił w ręce policji.

STRESZCZENIE

I. (streszczenie rozdziału)

Gimnazjum w Warszawie. Na lekcji historii w klasie siódmej profesor Gąsowski (wielbiciel Napoleona) wywołuje do odpowiedzi trzech uczniów. Każdy z nich jest zaskoczony i nieprzygotowany. Profesor bardzo się dziwi. Klasa siódma dotychczas zawsze wzorowo uczyła się historii. Wówczas zgłasza się uczeń Adam Cisowski i bierze winę za dzisiejsze nieprzygotowanie kolegów na siebie. Wyjaśnia, że złamał system, według którego historyk wzywał do odpowiedzi. Dziś jednak nauczyciel pomylił się. Gąsowski jest oburzony. Zanim jednak ukarze Adasia wydaleniem ze szkoły, zleca mu zadanie. Chłopiec ma zgadnąć, kto będzie pytany na kolejnej lekcji. Udaje mu się rozwiązać tę zagadkę, gdyż zakłada, iż profesor nie zmieni systemu i zapyta uczniów, których kolejność akurat przypada.

II. (streszczenie rozdziału)

Nie są to jednak jedyne osiągnięcia chłopca, nazywanego przez historyka „Szatanem”. W domu odgaduje, kto zjadł jego porcję lodów. Udaje mu się to dzięki temu, że każde czwórcie rodzeństwa zmoczył ręce. Ten, którego ręce pozostały suche, jest winowajcą. W szkole rozwiązuje problem zaginionego pióra wiecznego. Wbrew podejrzeniom właściciela zguby, który oskarża swego kolegę, pióro znajduje się u chłopca, który siedzi z Adasiem w ławce – Staszka Burskiego. Staszek, który znalazł, a nie ukradł pióro, jest wdzięczny Cisowskiemu za dyskretne załatwienie sprawy – podrzucenie pióra pod gąbkę na tablicy.

Do Szatana zwracają się z prośbą uczniowie klasy siódmej. Chłopiec prowadzący spółdzielnię jest uczciwym, dobrym kolegą. Niestety nie można doliczyć się, na co wydał wptacone do spółdzielni sto złotych. Okazuje się, że czarna nitka przykleiła się do kartki i imitowała liczbę w kolumnie setek.

III. (streszczenie rozdziału)

Czyny chłopca zrobiły duże wrażenie na profesorze Gąsowskim. Dlatego postanowił poprosić go, aby zrezygnował z wyjazdu nad morze i spędził wakacje we wsi Bejgoła, majątku należącym do jego brata.

W domu profesora Gąsowskiego Adaś poznaje Wandę – bratanicę profesora. Dziewczyna, która bardzo mu się podoba, opowiada o niezwykłych wydarzeniach, jakie miały miejsce ostatnio w jej majątku. Najpierw zjawił się tam jakiś Francuz, który oglądał drzwi, potem zaś włamano się do domu i ukradziono drzwi.

IV. (streszczenie rozdziału)

Adaś wyjeżdża. Poznaje brata swego nauczyciela – Iwona Gąsowskiego, zdziwaczałego matematyka, i jego żonę – panią Ewę. Pewnego dnia w czasie spaceru Wanda zauważa skradającą się postać. Gdy Cisowski zbliża się do niej, zostaje uderzony w głowę, po czym traci przytomność.

V. (streszczenie rozdziału)

Chłopiec powoli wraca do zdrowia. Ogląda portrety z rodzinnej galerii. Zauważa portret brodatego przodka. Na obrazie nie domalowano jednego oka.

VI. (streszczenie rozdziału)

Adaś znajduje wśród starych dokumentów pamiętnik księdza Koszyczka. Wynika z niego, że w 1813 r. w dworku przebywał ranny Francuz z armii napoleońskiej. Miał ze sobą jakieś zawiniątko, które przed swą śmiercią schował. Przekazał też list do swego brata. Na wypadek jednak, gdyby ten się nie zjawił, zwrócił uwagę na drzwi. Uznano, że ciężko chory bredzi. Adaś wie już, że żołnierz coś ukrył, zaś wskazówki zostawił na drzwiach. Wie też, że nie chodzi o jakiegokolwiek drzwi z dworu, bo tam umierała dziedziczka, a Francuz leżał w małym letnim domku. Cóż z tego, skoro drzwi z domku też zaginęły.

VII. (streszczenie rozdziału)

Nagle w domu Gąsowskich zjawia się podejrzana figura. Mężczyzna utrzymuje, że jest malarzem, ale nie chce poprawić niedokończonego portretu. Młody detektyw nie ma wątpliwości, że człowiek ten kłamie. Oszustowi jednak udaje się uciec i zabrać ze sobą zapiski księdza Koszyczka.

VIII. (streszczenie rozdziału)

Do zadłużonego dworu przybywa komornik. Profesor załatwia sprawę, wplacając własne pieniądze.

Adam udaje się na zwiady. Spotyka miejscową młodzież. Mama jednej z pańien otrzymała od *jakichś obcych* list napisany po francusku z prośbą o przetłumaczenie go. Chłpiec proponuje, że ją wyręczy. W liście umierający żołnierz daje wskazówki, gdzie szukać pozostawionego skarbu. Szyfr wskazuje na cytat z *Boskiej Komedii* Dantego. Dwuwiersz każe szukać *na drzwiach bramy*. Przetłumaczony przez Adasia list pokojówka oddaje fałszywemu malarzowi.

IX. (streszczenie rozdziału)

Chłpiec postanawia wrócić. Po drodze trafia na swych przeciwników. Dostaje się w ich ręce. Nie zdradza jednak znaczenia listu ani treści cytatu. Zostaje uwięziony i zmuszony do napisania kartki, w której uspokaja przyjaciół z Bejgoły. Chłpiec tak układa list, że pierwsze litery każdego z wersów tworzą słowa *strzeżcie domu*.

X. (streszczenie rozdziału)

Adaś zostaje zrzucony na dno piwnicy, gdzie spotyka rannego Francuza. Dowiaduje się, że fałszywy malarz i jego kolega przemocą zabrali mu list i działają na własną rękę.

Jeden z opryszków próbuje wciągnąć Adasia do współpracy. W nocy nadciąga burza. Piwnica napełnia się wodą. Więźniowie rozpaczliwie wzywają pomocy. Niosą ją im obozujący w pobliżu harcerze, a wśród nich Staszek Burski.

XI. (streszczenie rozdziału)

Chłopcy postanawiają ukryć Francuza u miejscowego proboszcza. Ten ma im za złe, że nie użyli noszy dla rannego. Opowiada o księdzu biorącym udział w powstaniu 1863 r., który został ranny pod Bejgołą. Ponieważ brakowało noszy, chorego przetransportowano na drzwiach. Adaś spieszy obejrzeć drzwi, które dotychczas są na plebanii, i znajduje tam napis: *W wielkim domu znajdziesz dwie malowane brody. Nie patrz poza siebie. Patrz przed siebie i czytaj w brodzie*.

XII. (streszczenie rozdziału)

W tym czasie między braćmi Gąsowskimi ma miejsce ważna rozmowa. Historyk zarzuca bratu zaniedbanie majątku i rodziny, poświęcenie się utopii.

Późnym wieczorem wraca Adaś. Wchodzi przez okno do pokoju profesora. W tajemnicy udaje się na strych. Nauczyciel nie rozumie tajemniczego zachowania chłopca.

XIII. (streszczenie rozdziału)

Rano Adaś powraca oficjalnie. Od progu donośnym głosem oznajmia, iż wyjaśnił tajemnicę oficera napoleońskiego, zna miejsce ukrycia tajemniczego zawiątku. O zmierzchu wszyscy udają się na wyprawę. Kopia w wyznaczonym przez Cisowskiego miejscu. Trafiają na mocno zabita gwoździami skrzynię. W tym momencie pojawiają się opryszkowie. Odbierają znalezisko. Wyśmiewają Adasia. Po ich odejściu chłpiec ujawnia, że wyprawa była mistyfikacją, mającą na celu odwrócenie uwagi przestępców. Zjawia się proboszcz. Opowiada, że Francuz, poczuwszy się lepiej, odszedł, lecz pozostawił sto złotych dla biednych.

Adaś znajduje jedną „malowaną brodę” na portrecie, drugą zaś w odbiciu lustra. Zapisane na brodzie słowa należy czytać za pomocą lusterka. Brzmia one następująco:

Znajdziesz w domu tego, co powróci wkrótce z Egiptu i nigdy nie jadł na uczcie z płaskiego talerza.

Adaś wskazuje dąb rosnący na wprost okien bawialni, a na nim gniazdo bocianie. Otwór w pniu ukrywał przez ponad sto lat diamenty i rubiny. Dla chłopca jednak fioletkowe oczy Wandy są piękniejsze od znalezionych drogocennych kamieni.

Problematyka

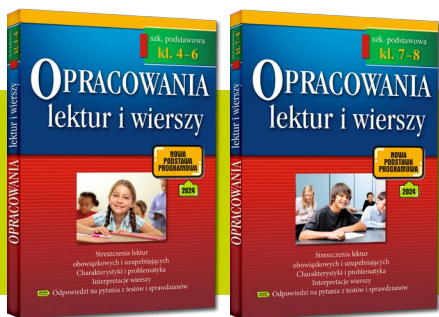
Książka należy do gatunku **powieści kryminalnej**. Przedstawia niezwykle bogate sylwetki kilku postaci. Dzięki doskonale skonstruowanej akcji czytelnicy śledzą z napięciem bieg zdarzeń. Pisarz dostarcza im wielu intrygujących zagadek, mogą więc sprawdzić, czy potrafią logicznie myśleć. To jednak nie wszystko.

Główni bohaterowie: Adaś, profesor Gąsowski, Wanda to osoby pogodne; zawsze wiedzą, co jest dobre, i postępują zgodnie z tymi zasadami. Adaś bezinteresownie pomaga rodzinie państwa Gąsowskich, profesor jest uosobieniem uczciwości, prawości. Spójrzmy, jak zachowują się oni w chwili, kiedy odnaleziono drogocenny skarb. Profesor wypowiedział wówczas słowa: *Setki tysięcy ludzi zginęło dla takiego jak ten tup. (...) Te rubiny nasyczone są ludzką krwią...*

Profesor historii miał prawdopodobnie na myśli wojnę Napoleona z Rosją w 1812 r., bitwy, w których zginęły tysiące ludzi, odwrót wojsk francuskich, w czasie którego tyleż samo żołnierzy umarło z zimna i wycieńczenia. Ten tup bowiem jest *jak stężałe tży*. Dla starego, dobrego nauczyciela **wartością nie są drogie kamienie, ale ludzkie życie**, którego nie doceniają wielcy politycy toczący wojny.

Świat powieści jest ciekawy i przyjazny dzięki trzem **rodzajom komizmu** wprowadzonym przez autora – komizmowi sytuacji, postaci i słowa.

Komizm – właściwość osób, przedmiotów, sytuacji, zdarzeń, wypowiedzi, która pobudza do śmiechu. Osiąga się go poprzez spiętrzenie przypadkowych zdarzeń, przejawienie jakiegoś zjawiska, ujawnienie sprzeczności między pozorami a prawdą, przez odpowiedni dobór słów – np. komizm postaci polega więc na tym, że dana osoba śmieszy nas ze względu na swój wygląd, sposób zachowania, poglądy.

Lektury obowiązkowe znajdziesz w książkach:

Opracowania lektur i wierszy – szkoła podstawowa klasy 4-6
Opracowania lektur i wierszy – szkoła podstawowa klasy 7-8

Kup na www.greg.pl

Autorzy:

Jakub Bączyński, Olga Gradoń, Adam Karczewski, Anna Kremiec,
Jakub Matusiak, Damian Molicki, Izabela Natódko, Agnieszka Nawrot,
Karolina Rymut-Kościełniak, Dorota Stopka, Lucyna Szary, Aldona
Szóstak, Joanna Tomasiak, Weronika Widzińska, Barbara Włodarczyk,
Maria Zagnińska, Kamila Zawadzka

Redakcja i korekta:

Agnieszka Antosiewicz, Szymon Rój, Maria Zagnińska

© Copyright by Wydawnictwo GREG® Sp. z o.o.

Wydawnictwo GREG®

ul. Klasztorna 2B

31-979 Kraków

tel. 12 680 15 50

www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy GREG® zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana
lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa GREG®.

Projekt okładki:

Grzegorz Więczkiewicz

Layout i skład:

Pracownia Register